

“DÜNYA TƏHSİL STATİSTİKASI 2024”

Azərbaycanın ali təhsil sahəsində sərmayələrini artırması yüksək qiymətləndirilir

Təhsil İnstitutunun oktyabr ayı üçün hazırlanmış təhsil icmalında “Dünya təhsil statistikasına 2024” adlı məqalə yer alıb.

“Azərbaycan müəllimi” məqalənin maraqlılığını nəzərə alaraq oxuculara təqdim edir:

UNESCO-nun Statistika İnstitutu (UIS) “Dünya təhsil statistikasına 2024” adlı cari hesabatı təqdim edir. Qlobal təhsil məlumatları üçün əhatəli bir mənbə rolunu oynayan hesabatda Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi 4 (SDG 4) üzrə hədəflər diqqət mərkəzindədir və dünya təhsilinin vəziyyətini ətraflı şəkildə əks etdirir.

Həmçinin hesabatda 2015-ci ildə qəbul edilmiş Dayanıqlı İnkişaf üzrə 2030 Gündəliyi də öz əksini tapır və bu çərçivənin Minilliyin İnkişaf Məqsədlərini (MİM) əvəz etdiyi vurğulanır. Qeyd olunur ki, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi 4 inklüziv, bərabər keyfiyyətli təhsilin təmin olunması və hamı üçün ömürboyu təhsil imkanlarının yaradılması hədəflərini əhatə edir. Hesabatın “Giriş” hissəsində təhsilə çıxışdan qlobal səviyyədə öyrənmə nəticələrinin, bərabərliyin və təhsil ədalətinin ölçülməsinə doğru keçid vurğulanır.

Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi 4 üçün hər səviyyə təhsilin inkişafı ilə bağlı müxtəlif perspektivlər təqdim edən qlobal, tematik, regional, milli səviyyələrdə müəyyən edilmiş monitoring çərçivəsi hazırlanıb.

1. İbtidai və orta təhsil (Hədəf 4.1)

Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi 4 4.1 hədəfi pulsuz, ədalətli, keyfiyyətli ibtidai və orta təhsilin təmin edilməsinə yönəlir. Hesabatda qeyd olunur ki, qlobal səviyyədə yuxarı və orta təhsildə qəbul və bitirmə nisbətləri artsa da, Sub-Sahara Afrikası həm qəbul, həm də bitirmə baxımından geri qalır. Həmçinin təlim nəticələri sahəsində bir çox ölkələrdə riyaziyyat və oxu üzrə bilik səviyyələrinin sabit qalması, yaxud da azalması müşahidə olunur. Bundan başqa, qlobal miqyasda gələcəyə hazırlıq səviyyəsi də aşağıdır, təhsilalanların yalnız 50%-i oxu və riyaziyyat üzrə minimum bacarıq standartlarına cavab verir.

Azərbaycan: İbtidai təhsil xərcləri baxımından 2022-ci ildə Azərbaycan hər bir şagirdə 1903,2 sabit PPP dolları xərcləyib. Bu da ölkənin ibtidai təhsil resurslarına yatırım etmə öhdəliyini vurğulamaqla yanaşı, təhsilə daha çox investisiya qoymaq üçün imkanların mövcudluğunu göstərir.

2. Məktəbəhazırlıq və erkən uşaqlıq təhsili (Hədəf 4.2)

Bu hədəf ömürboyu təhsilin təməl əsasını təşkil edən erkən uşaqlıq təhsilinin əhəmiyyətini vurğulayır. Hesabatda bildirilir ki, məktəbəqədər təhsilə qəbul qlobal səviyyədə artsa da regional bərabərsizliklər də müşahidə olunur. Vurğulanır ki, Sub-Sahara Afrikasında uşaqların yarısından azı məktəbəqədər təhsilə yazılır. Bununla belə, 24-59 aylıq uşaqların təxminən 75%-i inkişaf baxımından müsbət göstəricilərə malikdir, lakin aşağı gəlirli ölkələrdə vəziyyət hələ də narahatlıq doğurur.

3. Texniki, peşə və ali təhsil (Hədəf 4.3)

Texniki, peşə və ali təhsildə qlobal iştirakda cüzi irəliləyişlərin qeydə alındığı hesabatda öz əksini tapır.

2023-cü ildə ali təhsildə ümumi qəbul əmsalı 2015-ci ildəki 37%-dən 43%-ə yüksəlib. Lakin peşə təhsili, xüsusən də qeydiyyatın 10%-dən az olduğu aşağı gəlirli bölgələrdə məhdud olaraq qalır. Eyni zamanda hesabat peşə təhsilinə çıxışı genişləndirərək, ömürboyu təhsil imkanlarındakı boşluqları aradan qaldırmağın vacibliyini qeyd edir.

Azərbaycan: Azərbaycanda gənclərin (15-24 yaş) peşə təhsilində iştirakı 2022-ci ildəki 3%-dən 2023-cü ildə bir qədər (3.7%) artıb. Bundan əlavə, 2024-cü ildə Azərbaycanda ali təhsil sahəsinə hər tələbə üçün 5336,9 sabit PPP dolları həcmində xərcləmələr edilərək, davamlı sərmayələr qoyuluşu müşahidə olunub.

4. Peşə bacarıqları (Hədəf 4.4)

Bu hədəf rəqəmsal savadlılıq və informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) bacarıqları daxil olmaqla, məşğulluq üçün vacib bacarıqların inkişaf etdirilməsinin əhəmiyyətini vurğulayır. Hesabatda regionlar üzrə gənclərin İKT bacarıqlarının, xüsusən də 15-24 yaşlılar arasında daha yüksək olması yer alır. Bununla belə, bildirilir ki, qlobal miqyasda rəqəmsal bacarıqların səviyyəsi hələ də aşağıdır. Belə ki, ali təhsil alanların yalnız 40%-i minimum rəqəmsal savadlılıq səviyyəsinə çatır.

5. Gender pariteti və həssas əhali (Hədəf 4.5)

Hesabatda öz əksini tapmış bu hədəf, təhsildə davam edən gender bərabərsizliyini vurğulayır. Xüsusən də qeyd olunur ki, Sahara-altı Afrika kimi regionlarda qızlar təhsilə çıxış baxımından daha əlverişsiz mövqedədir. Buna baxmayaraq, bəzi regionlarda qızlar tam orta təhsili bitirmə nisbətinə görə oğlanları üstələyirlər. İKT bacarıqlarında gender bərabərsizliyi isə qızların əlverişsiz vəziyyətdə olmasına səbəb olur. Burada həmçinin təhsilə bərabər çıxışı təmin etmək üçün sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərə də diqqət yetirilməsinin vacibliyi vurğulanır.

6. Savadlılıq və hesablama (Hədəf 4.6)

Qlobal səylərə baxmayaraq, savadlılıq və hesablama bacarıqları, xüsusilə böyükölçülük arasında ciddi problem olaraq qalır. Latın Amerikasına və Karib dənizi hövzəsi kimi regionlarda əhəlinin yalnız 50%-i əsas savadlılıq və hesablama bacarıqlarına malikdir. Hesabat 2015-ci ildən bəri gənclərin savadlılıq səviyyəsinin azaldığını göstərir. Belə ki, bu sahədə yeni səylərin göstərilməsinə ehtiyac olduğu bildirilir.

Öyrənmə mühitləri və təqaüdlər (Hədəflər 4.a və 4.b)

Bu təhsildə uğur qazanmağın təmin edilməsində təhlükəsiz, inklüziv və resursla təmin olunmuş öyrənmə mühitlərinin əhəmiyyətini vurğulayır. Xüsusilə də aşağı gəlirli ölkələrdə məktəb infrastrukturunun, o cümlədən internet bağlantısının təkmilləşdirilməsinin vacibliyini göstərir. Təqaüdlər, xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə tələbələrin ali təhsilə çıxışını genişləndirmək üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Odur ki, hesabat bu sahədə rəsmi inkişaf yardımının (ODA) artırılmasının zəruriliyini qeyd edir.

Müəllimlər və təhsilin maliyyələşdirilməsi (Hədəflər 4.c və 1.a.2)

Hesabatda ixtisaslı müəllimlərin təmin edilməsinin əhəmiyyəti vurğulanır ki, bu da təhsilin keyfiyyətinə nail olmaq üçün müəllimlərin aparıcı rolunu göstərir. Həmçinin bildirilir ki, Sub-Sahara Afrikası və Latın Amerikasına regionlarında müəllimlərin minimum kvalifikasiyalara cavab verməsinin təmin etmək ciddi çətinliklər yaradır. Təhsilin maliyyələşdirilməsi məsələsinə gəldikdə, hesabat hökumətləri ÜDM-in 4-6%-ni və ya ümumi dövlət xərclərinin ən azı 15-20%-ni təhsilə ayırmağa çağırır.

Təhsilin maliyyələşdirilməsinə qlobal baxış

Hesabatda yüksək gəlirli və aşağı gəlirli ölkələr arasında təhsilin maliyyələşdirilməsində mövcud olan qlobal fərqlər öz əksini tapır. Bir çox aşağı gəlirli ölkələr bu beynəlxalq standartlara cavab verə bilmək üçün mübarizə aparır. Belə ki, bu da təhsil infrastrukturunun saxlanmasında, müəllim kadr hazırlığının keyfiyyətinin təmin edilməsində və tələbələr üçün bərabər çıxış imkanlarının genişləndirilməsində çətinliklərə səbəb olur.

Azərbaycanda təhsilin maliyyələşdirilməsi

Azərbaycanda təhsilə, xüsusilə də ali təhsilə davamlı investisiyalar qoyulub. Hesabatda qeyd olunur ki, 2024-cü ildə hər bir tələbəyə 5336,9 sabit PPP dolları ayrılıb. Bu da Azərbaycanın ali təhsilə güclü öhdəlik nümayiş etdirdiyini göstərir. Eyni zamanda ibtidai təhsil sahəsində 2022-ci ildə hər bir şagird üçün 1903,2 sabit PPP dolları ayrılışdır ki, bu da təməl təhsilin dəstəklənməsi üçün atılmış davamlı addımlardandır.

Nəticə olaraq, qeyd olunur ki, dayanıqlı inkişafın təməlinə təhsilin maliyyələşdirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanın ali təhsil sahəsinə sərmayələrini artırması təqdirəlayiqdir. Lakin təhsilin bütün səviyyələri üzrə maliyyələşmənin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması, hərtərəfli və bərabər inkişafın təmin edilməsi üçün vacib olduğu hesabatda xüsusilə vurğulanır.